

Regeringskansliet
Finansdepartementet
103 33 Stockholm**Yttrande över Ägarprövningsutredningens slutbetänkande Krav på privata aktörer i välfärden (SOU 2015:7)**

(Fi 2015/781)

JO har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet. Från de synpunkter som JO har att beakta föranleder remissen följande kommentarer.

Den centrala delen i det framlagda förslaget är att det i skollagen (2010:800), socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade ska införas bestämmelser som, förenklat uttryckt, innebär att det vid en prövning av en ansökan om godkännande att få bedriva viss verksamhet inom den s.k. välfärdssektorn ska ställas ”utökade krav på ägare, styrelse och verkställande ledning” (bet. s. 57). Den som ansöker om godkännande eller tillstånd ska bl.a. visa att den har ekonomiska förutsättningar att bedriva en långsiktig verksamhet. Kraven på insikt, erfarenhet och lämplighet samt ekonomiska förutsättningar för en långsiktig verksamhet ska gälla fortlöpande och respektive tillsynsmyndighet ska kontrollera att enskilda som har beviljats tillstånd även fortsättningsvis uppfyller kraven. Om den enskilde är en juridisk person ska bedömningen omfatta VD, styrelseledamöter och styrelsesuppleanter, bolagsmän i kommanditbolag eller handelsbolag samt ägare och andra som har ett väsentligt inflytande över verksamheten.

Syftet med förslagen är enligt utredningens direktiv att ”ytterligare säkra samhällets krav på att de som äger och driver företag inom skola, vård och omsorg ska ha ett långsiktigt och seriöst engagemang och bedriva en god och högkvalitativ verksamhet” (bet. s. 297). Det eftersträvade syftet är vällovligt. Dock ställer jag mig något frågande till om syftet uppnås genom de framlagda förslagen. Är det med andra ord över huvud taget möjligt att försäkra sig om ett långsiktigt och seriöst engagemang? Även om den som beviljas ett tillstånd att bedriva verksamhet inom välfärdssektorn vid det tidpunkten har alla förutsättningar för och ambitioner att bedriva verksamheten långsiktigt och seriöst är det knappast möjligt att hindra att det därefter sker ändringar i verksamheten. Det kan visserligen leda till att ett godkännande återkallas, men innebär å andra sidan att den eftersträvade långsiktigheten och tryggheten för brukarna riskerar att gå förlorad. Enligt direktiven (bet. s. 311) skulle utredaren även analysera dessa risker och bedöma konsekvenserna av ett eventuellt ökat antal indragna tillstånd eller motsvarande. Den analysen saknas i princip helt i

betänkandet, men är naturligtvis angelägen inför det fortsatta arbetet med utredningens förslag.

Utöver denna brist i betänkandet finns det ett antal oklarheter i lagförslagen, som kräver ytterligare analyser och överväganden. Jag vill lyfta fram några sådana oklarheter och hänför mig i det följande till förslaget till ändringar i skollagen. Mina kommentarer gäller i tillämpliga delar även de föreslagna ändringarna i socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

En enskild får enligt 2 kap. 5 § skollagen efter ansökan godkännas som huvudman för en förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och fritidshem. Ett krav för att Skolinspektionen ska lämna ett godkännande är att sökanden har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen. Enligt den föreslagna nya bestämmelsen i 2 kap. 5 a § skollagen ska, utöver vad som sägs i 2 kap. 5 §, krävas att ”den enskilde har tillräcklig insikt och erfarenhet samt i övrigt bedöms lämplig att bedriva verksamheten”.

I författningskommentaren (s. 280) sägs i denna del att ”... sökanden ska kunna redogöra för erfarenhet från det aktuella, eller något närliggande område, och ha kunskap om de krav som ställs på verksamheten”. Hur de kraven förhåller sig till det krav som redan finns i 2 kap. 5 § skollagen är oklart och behöver belysas närmare. Jag vill dessutom påpeka att det av den föreslagna lagtexten inte framgår vad den enskilde ska ha insikt i eller erfarenhet av. Detta är en uppenbar brist.

Utöver kravet på att den som ansöker om godkännande ska ha ”insikt och erfarenhet” ska sökanden även i övrigt vara lämplig att bedriva verksamheten. Vad som avses med detta framgår inte av lagtexten. I författningskommentaren anges att bedömningen ska avse att den enskilde med hänsyn till sin ”handel och vandel” är kvalificerad att bedriva verksamheten (s. 280). Vid den prövningen ska ”ekonomisk skötsamhet” vägas in. Skolinspektionen ska även ta hänsyn till bl.a. ”om det förekommit brottslighet i verksamhet som sökanden tidigare bedrivit eller, om sökanden är en fysisk person, denne begått brott”. I författningskommentaren ges inte någon närmare vägledning om vilket tidsperspektiv som Skolinspektionen ska anlägga när det gäller att bedöma om en tidigare konkurs ska utgöra ett hinder för att lämna ett godkännande. Inte heller anges vilka brott som ska utgöra ett hinder mot att lämna ett godkännande. Detta är frågor som bör belysas under det fortsatta lagstiftningsarbetet.

När det är en juridisk person som ansöker om godkännande ska prövningen av bl.a. ”insikt och erfarenhet” gälla personer som har ett väsentligt inflytande över verksamheten. Till den kretsen hör bl.a. styrelseledamöter och styrelsesuppleanter och ägare i vissa fall.

Om det är ett s.k. föräldrakooperativ som ansöker om godkännande för att driva en förskola ska enligt bestämmelsens ordalydelse prövningen av ”insikt och erfarenhet” gälla bl.a. alla ledamöter och suppleanter i styrelsen. I betänkandet finns dock ett uttalande om att kravet inte ska gälla varje enskild person i personkretsen (s. 229). Det ska i stället göras en samlad bedömning av om

sökanden har sådan ”insikt och erfarenhet” som krävs för att driva verksamheten. Denna begränsning av Skolinspektionens prövning kommer dock inte till uttryck i lagtexten eller i författningskommentaren. Detta är en brist i förslaget.

Under det fortsatta lagstiftningsarbetet bör närmare behandlas hur prövningen ska ske när sökanden ägs av en juridisk person. Beskrivningen i författningskommentaren hur prövningen ska göras i de fallen är enligt min mening alltför knapphändig (s. 280 n).

I 26 kap. 3 § skollagen föreslås en ny punkt 5. Enligt den ska Skolinspektionen ha tillsyn över att enskilda som har godkänts fortlöpande uppfyller kraven i 2 kap. 5 a §. Det innebär att myndigheten ska kontrollera att hela den personkrets som omfattas av 5 a § över tid uppfyller kraven på tillräcklig insikt och erfarenhet, bedöms lämplig att bedriva verksamheten samt har ekonomiska förutsättningar att bedriva verksamheten långsiktigt. Jag befarar att detta, om förslaget leder till lagstiftning, innebär att man tvingas skapa en stor ”kontrollapparat” utan att de eftersträlvade effekterna går att uppnå. Jag utgår från att Skolinspektionen kommer att belysa frågan och lämna värdefulla synpunkter i sitt remissvar. Under alla förhållanden bör saken bli föremål för ytterligare analys i det fortsatta arbetet med betänkandet.

Sammanfattningsvis anser jag att syftet med förslagen i betänkandet är vällovligt, men konstaterar att det finns åtskilliga oklarheter i de enskilda författningsförslagen och en från min sida grundläggande tveksamhet i fråga om det eftersträlvade syftet kommer att uppnås om förslagen leder till lagstiftning.

När det gäller förslaget angående ändringar i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade har jag samrått med chefsJO Elisabet Fura.

Lilian Wiklund

Carl-Gustaf Tryblom
byråchef